

RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ALE RSS MOLDOVENEȘTI (1953-1955)**Ruslan ȘEVCENCO***Universitatea de Studii Europene din Moldova*

International relations of the MSSR in the years 1953-1954, being under the influence of the previous period, were fragmentary and limited almost exclusively only with episodic cultural contacts with Romania (with very few exceptions). In 1955 occurs the explosion of international contacts of republic with other countries, including the capitalist countries: Romania, Bulgaria, German Democratic Republic, Czech Republic, and even Jamaica. Moldova's international relations, which previously wore a "cultural" character, spread essentially. Republic's leaders are attracted in political and diplomatic problems. With this, in their ranks begins the consciousness of its role: to represent the Moldovan statehood, although in the Soviet period it remained decorative.

Relațiile internaționale ale Moldovei în perioada sovietică, în special cele care se referă la anii 1944-1970, rămân până în prezent o gaură neagră în istoriografia moldovenească. La tema anunțată practic nu s-au scris articole, cu excepția unui singur, publicat de autorul acestor rânduri în 2009, dar care reflectă doar perioada de până la 1953 (deși în denumire se arată că el include materiale până la 1955) [1]. Relațiile internaționale în perioada hrușciovistă și în primii ani de guvernare a lui L.Brejnev nu sunt studiate de cercetători. Materiale la temă lipsesc și în fosta Arhiva de Partid (actuala Arhiva Organizațiilor Social-Politice ale Republicii Moldova), motiv din care am reușit să găsim doar o singură sursă, care, deși, în opinia noastră, insuficientă, totuși reflectă într-o oarecare măsură relațiile internaționale ale Moldovei la această etapă: ziarele republicane, în special „Советская Молдавия”, pentru că „Moldova Socialistă”, după cum ne-am convins în urma unor cercetări atente, era în acea perioadă doar o traducere destul de simplistă a materialelor oficiale apărute în prima sursă, în limba rusă, cu numeroase reduceri în text. Iar unele informații la temă apărute în „Советская Молдавия” nici nu se dublau în „Moldova Socialistă”. De aceea, în investigația noastră ne-am bazat practic pe o singură sursă – „Советская Молдавия”.

Principalul eveniment din istoria relațiilor internaționale ale republicii în a.1953 a devenit prima vizită a oamenilor de cultură din Moldova în România (16 mai – 4 iunie 1953) [2]. Delegația moldovenească inițial era compusă din 74 persoane, dar, după un control efectuat de către organele de drept, Biroul CC al PCM a exclus din componența ei 20 de persoane, pentru faptul că „nu inspirau încredere politică” [3]. La 18 mai delegația moldovenească, condusă de A.Baranovski, vicepreședintele Prezidiului Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS, a participat la ședința solemnă consacrată decadei RSSM în România. La ședință au luat parte: conducerea supremă a României – Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale P.Groza, membrii guvernului român în frunte cu vicepreședintele Consiliului de Miniștri C.Stoica, președintele Academiei de Științe T.Săvulescu, ambasadori străini, printre care ambasadorul sovietic A.Lavrentiev. În România, Capela corală „Doina” a dat o serie de concerte, inclusiv în fața delegațiilor Congresului I al fruntașilor gospodăriilor agricole (București). [4]. În continuare, Capela a prezentat concerte în alte orașe din România: Iași, Stalin, Cluj, Târgu-Mureș, Timișoara, Craiova ș.a. În total au fost organizate 22 de concerte. La 2 iunie 1953, la București a avut loc concertul Orchestrei simfonice a Comitetului de radioficare și radiodifuziune al României pe lângă Consiliul de Miniștri al României, condus de dirijorul moldovean T.Gurtovoi. La 4 iunie 1953 delegația din Moldova a fost primită de către membrii conducerii politice a României (Gh.Gheorghiu-Dej, I.Kișiniovski, Gh.Apostol, S.Bughici). În aceeași zi „Doina” a prezentat ultimul concert în „Ateneum Român”, la a cărui încheiere delegația a fost salutată de vicepreședintele Comitetului pentru problemele artelor din România M.Mihalache. Cuvânt de răspuns a prezentat artista emerită a Moldovei E.Kazimirova. Presa română menționa diversitatea și bogăția repertoriului Capelei, măiestria artistică înaltă a dirijorului M.Kononenko, a interpreților T.Ceban și P.Botezatu [5].

După revenirea la Chișinău, la 7 iunie 1953, la Teatrul muzical-dramatic au avut loc întâlniri ale chișinăuienilor cu participanții decadei, la care a asistat și conducerea republicii – primul secretar al Comitetului Central al PCM D.Gladchi, Președintele Prezidiului Sovietului Suprem I.Codița, președintele Consiliului de Miniștri G.Rudi. Conducătorul delegației, A.Baranovski, a prezentat raportul despre vizita în România și rezultatele ei, după ce membrii delegației au dat un concert [6].

În mai 1953 Chișinăul a fost vizitat, din nou, de cântărețul spaniol F.Cardona, care a prezentat câteva concerte în Filarmonica de Stat [7].

În contactele internaționale au început să fie atrași și copiii. La Școala muzicală de 10 ani din Chișinău a venit o scrisoare a elevilor anului I „D” de la Tehnicumul Exemplar din Bulgaria, care au înaintat în ea propunerea de a începe corespondența cu elevii sovietici, pentru a organiza schimb de studii, ceea ce ar asigura succesele construcției socialiste în Moldova și în Bulgaria. În legătură cu acest eveniment în Școala muzicală a fost organizată o adunare consacrată prieteniei sovieto-bulgare [8].

În octombrie-noiembrie 1954 artiștii moldoveni din nou au vizitat România – de data aceasta în cadrul așa-numitului „lunar al prieteniei româno-sovietice”. Ansamblul de Stat de dansuri populare al RSSM a organizat concerte la București, Cluj, Timișoara, Arad, Târgu-Mureș, Craiova, Arad, Reșița, Ploiești și în alte orașe. Ultimul concert a avut loc la 14 noiembrie 1954 la București, la care au fost prezenți conducerea politică a României și membrii misiunilor diplomatice acreditați la București [9].

În același an a avut loc și prima vizită a delegației României în Moldova. Între 13 și 18 august 1954, la invitația Comitetului antifascist al femeilor sovietice, în republică s-a aflat delegația femeilor române în frunte cu președintele Comitetului femeilor democratice al României S.Enescu. La Chișinău, delegația a fost întâlnită de președintele Sovietului orașenesc B.Tanasevski, șefa secției CC al PCM pentru lucrul cu femeile N.Pisarenko, secretarul Comitetului orașenesc de partid F.Mediokritskaia, savanți, medici, pedagogi, pionieri, lucrători ai întreprinderilor industriale. Oaspeții au vizitat instituțiile de iluminare culturală, fabrica „Steaua Roșie”, Casa pionierilor, creșe, Casa de maternitate, colhozurile „I.Miciurin” din raionul Chișinău și „V.Lenin” din raionul Slobozia, sovhozul viticol „Grățiești”, întreprinderile din Tiraspol, Stația electrică de la Dubăsari. La Filiala Moldovenească a Academiei de Științe a URSS și la Institutul Agricol din Chișinău ei s-au întâlnit cu savanți, iar la redacția ziarului „Moldova Socialistă” – cu scriitori și jurnaliști. La 18 august 1954 delegația românească a plecat cu avionul la Moscova [10].

În 1955, relațiile Moldovei cu România încep să se lărgescă, incluzând deja și alte domenii, printre care turismul. Astfel, încep primele vizite turistice.

În octombrie 1955, în legătură cu „lunarul prieteniei româno-sovietice”, lucrătorii artelor din republică au trimis colegilor din România tabloul pictorului moldovean V.Kitaika „Raidul în spatele dușmanului”. După tradiție, a avut loc un schimb de ediții aparținând clasicii literaturii moldovenești: în schimbul operelor lui A.Donici, M.Eminescu, C.Stamati ș.a. compozitorii, artiștii și pictorii din Moldova au primit din România operele dramaturgilor clasici și ale celor români, reproducții ale tablourilor pictorilor din România, note muzicale. Colectivul Teatrului de Operă și Balet din Moldova a înscenat comedia lui I.-L.Caragiale „Scrisoarea pierdută” și a început să lucreze asupra piesei lui V.Alecsandri „Sânzeana și Pepelea”. Pentru acest spectacol a primit din România o cutie cu schițe ale decorațiilor și costumelor [11]. Către această perioadă, după cum se menționa în presa republicană, în repertoriul colectivelor artistice din Moldova erau incluse numeroase opere ale compozitorilor contemporani români și dansurile românești naționale [12].

La începutul lunii noiembrie 1955 în magazinul de cărți nr.5 din Chișinău a fost organizată expoziția de cărți a scriitorilor clasici români, iar la 17 decembrie 1955 în același magazin a fost deschisă și secția de cărți din țările socialiste (mai mult de 500 de denumiri, peste 6000 de exemplare). În prima zi au fost vândute peste 4000 de cărți. Paralel, seturi de cărți românești au parvenit în bibliotecile republicane și raionale (numai în biblioteca Universității de Stat din Moldova peste 1500 de exemplare) [13]. La începutul lunii decembrie 1955 la Chișinău a avut loc concertul violoncelistului roman R.Aldulescu, care a interpretat operele lui C.Saint-Saens, F.Haydn, W.Mozart și ale altor compozitori [14].

La 26 noiembrie 1955, în vizită la Chișinău a sosit ministrul cultelor României P.Constantinescu-Iași, invitat în URSS de către G.Karpov, președintele Sovietului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Guvernul URSS. Aici oaspetele român a luat cunoștință de locurile istorice ale Chișinăului, a făcut și o vizită la Filiala Moldovenească a Academiei de Științe a URSS, unde a avut o serie de întâlniri cu oameni de cultură din Moldova [15].

Un act neobișnuit pentru un conducător de acest rang a întreprins ministrul culturii al republicii A.Lazarev, care era și membru al delegației moldovenești la decada RSSM în România. El s-a prezentat în redacția ziarului „Moldova Socialistă” și a povestit despre cele văzute în România, despre dorința poporului român de a afla cât mai multe despre viața în URSS, a descris entuziasmul muncitorilor și țăranilor, care domină în orașele și satele românești. El a relatat și despre dezvoltarea literaturii românești ce stă la baza educației generației tinere. Colaboratorii redacției i-au dat numeroase întrebări ministrului [16].

La 18 decembrie 1955 a avut loc încă un eveniment important în istoria relațiilor moldo-române. În România a fost trimisă prima grupă de turiști din republică (21 de persoane), din ea făcând parte: G.Vizovski, lăcătuș la Uzina mecanică din Chișinău „Gr.Cotovschi”, V.Komov, maistru la Combinatul de panificație nr.1

din capitală, poeții E.Bucov și B.Istru, sculptorul V.Cracoveac, profesorul V.Grimalski de la Institutul Agricol din Chișinău, colaboratoarea Societății pentru răspândirea cunoștințelor politice și științifice A.Burco, gospodine, jurnaliști, învățători. În cursul vizitei grupul turistic a vizitat muzee, parcuri, teatre, Palatul Republicii, Casa „Scânteia”, uzinele „23 august” și „G.Gheorghiu-Dej”, a fost în orașul Stalin, s-a odihnit la curorturile din Azuga, Bușteni, Predeal, Sinaia, din subcarpații Prahovei și din alte localități. Deja în ianuarie 1956 se planifica să fie trimisă următoarea grupă de turiști [17].

- Au fost puse bazele relațiilor și cu Republica Cehoslovacă. La 25 noiembrie 1955 la Chișinău a venit dirijorul B.Bakala, profesor. El a fost salutat de directorul Filarmonicii Moldovenești S.Stratulat, iar elevele Școlii muzicale de 10 ani din Chișinău i-au oferit lui și soției sale Maria flori. Două zile mai târziu, la 27 noiembrie 1955, la Chișinău a venit și solistul Filarmonicii Cehoslovace A.Ploček. La 29 noiembrie și la 1 decembrie 1955 B.Bakala a dirijat cu Orchestra simfonică a Filarmonicii Moldovenești, care interpreta operele compozitorilor cehoslovaci și occidentali (poemul simfonic „Vltava” al lui B.Smetana; concertul pentru vioară cu orchestră al lui A.Dvorjak; poemul simfonic al lui L.Ianacek „Taras Bulba”; simfonia a 3-a a lui L. van Beethoven și alte opere muzicale [18].

- Pentru prima dată Moldova a fost vizitată de reprezentanta Jamaicii. Delegata Congresului internațional al mamelor R.Wiliams a fost în vizită la Chișinău la 6-9 august 1955, la invitația Comitetului antifascist al femeilor sovietice. Oaspetele a vizitat locurile istorice ale orașului, Cinematograful de zi, Parcul Central de Cultură și Odihnă, unde a avut loc adunarea orășenească a femeilor. R.Wiliams a povestit despre mersul Congresului. În continuare R.Wiliams a vizitat construcțiile Stației electrice de la Dubăsari, plantațiile de tutun din cooperativa agricolă „Krasnaia Bessarabia” și din colhozul „V.Lenin” (raionul Slobozia), sovhozul viticol „Grătiești”. Totodată, oaspetele din Jamaica fost în vizită la fabrica de tricotaje din Chișinău, la câteva creșe pentru copii și la Casa de maternitate din Chișinău [19].

- În 1955 încep și relațiile moldo-bulgare. La 30 octombrie 1955, la invitația Adunării Populare a Bulgariei, la Sofia a venit delegația Sovietului Suprem al URSS în frunte cu N.Beleaev, Secretarul Comitetului Central al PCUS, membrul Comisiei de mandate a Sovietului Uniunii. În componența delegației a fost inclus și Președintele Sovietului Miniștrilor al Moldovei G.Rudi. Oaspeții au fost întâlniți de întreaga conducere supremă a Bulgariei în frunte cu Președintele Prezidiului Adunării Populare G.Dameanov și președintele Sovietului Miniștrilor V.Cervenkov. Nu era prezent doar Primul Secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al Bulgariei T.Jivkov [20].

Delegația sovietică a participat la deschiderea solemnă a sesiunii Adunării Populare, a fost în vizită la diferite întreprinderi și instituții din Sofia, la Teatrul de Operă unde au ascultat opera „Tosca”, a luat cunoștință de activitatea unei stații de mașini și tractoare din districtul Ruse. A mai vizitat vechea capitală bulgară Târnovo, unde se desfășoară săpături arheologice, uzina metalurgică „V.Lenin”; Casa de cultură a Combinatului chimic „I.Stalin” din Dimitrovgrad, a fost la lacul de acumulare de la Stația hidroelectrică „Gh.Dimitrov”. În or.Pleven oaspeții sovietici au vizitat locurile unde s-au dus lupte în perioada războiului ruso-turc din 1877-1878. La 13 noiembrie delegația sovietică s-a întâlnit cu conducerea Bulgariei, iar la 15 noiembrie 1955 a revenit în URSS [21].

- La 25 noiembrie 1955, la invitația Prezidiului Palatei Populare a Republicii Democratice Germane (RDG), a început vizita delegației Sovietului Suprem al URSS, condusă în aceasta țară de Primul Secretar al CC PC din Republica Belarus N.Patolicev. Această vizită a pus piatra de temelie în stabilirea relațiilor moldo-germane: în componența delegației sovietice s-a aflat Primul Secretar al CC PCM Z.Serdiuc, el și deputat al Sovietului Suprem al URSS [22].

La Berlin delegația a fost primită de Președintele RDG V.Pick. La 28 noiembrie 1955 delegația a plecat la Rostok, unde a fost întâlnită de președintele Sovietului districtului G.Varnke. Delegația a vizitat șantierul naval „Varnov”, clubul acestei întreprinderi, unde s-a întâlnit cu muncitori și cu deputații Palatei Populare din partea districtului Rostok [23]. Aici delegația s-a divizat în câteva grupe. O grupă a rămas în districtul Rostok, iar alta, condusă de N.Patolicev, a plecat la Drezda și în districtul cu același nume. Unii membri ai delegației, în frunte cu Z.Serdiuc, au plecat în raionul Haizensleben, districtul Magdeburg, unde au vizitat comuna Ursleben, gospodăria cooperatistă de producție „Patria Socialistă”. Acolo au discutat cu conducerea și lucrătorii gospodăriei, apoi au plecat la gospodăria individuală a lui O.Șernikau, cu care au avut o discuție îndelungată [24]. La 30 noiembrie, o parte din delegație, în frunte cu Z.Serdiuc, a plecat la uzina de construcție a mașinilor din Magdeburg, unde a avut o întrevedere cu conducerea acesteia, cu muncitorii, după care a vizitat uzina de construcție a mașinilor grele din același oraș [25]. La 6 decembrie 1955 această parte a delegației sovietice a fost în vizită la unele instituții de cercetări științifice în domeniul creșterii plantelor (Bernburg, districtul Halle; Ghiulțev, districtul Șverin); a făcut cunoștința cu conducerea de partid și de stat a raionului

Giustrov și a vizitat Combinatul de studii din Demmin (districtul Neibrandenburg) [26]. La 7 decembrie a vizitat Combinatul „Leina Verke”, la 8 decembrie a făcut o călătorie prin districtul Halle, vizitând, printre altele, „Steagul muncii” (Veisenfels), iar la 9 decembrie a mers prin „locurile leniniste” din Leipzig. La 12 decembrie delegația s-a adunat în componență deplină la Berlin, unde s-a întâlnit cu Consiliul Decanilor Palatei Populare a RDG, iar la 14 decembrie 1955 a revenit în URSS [27].

• Pentru prima dată în istoria Moldovei sovietice reprezentantul republicii a participat la o întâlnire cu o delegație străină la Moscova, la 30 noiembrie 1955. Deputații Sovietului Suprem, Sovietului Uniunii și ai Sovietului Naționalităților (printre ultimii – vicepreședintele Consiliului de Miniștri al RSSM A.Diordița) s-au întâlnit cu delegația Adunării Populare a Albaniei în frunte cu președintele acesteia G.Nuși. Oaspeților li s-a povestit despre activitatea comisiilor Sovietului Suprem al URSS: pentru afaceri externe și pentru propuneri legislative (în ce privește ultima – despre procesul de elaborare a proiectelor de legi unionale) [28].

Finalizând demersul nostru, concluzionăm că în anii 1953-1954 relațiile internaționale ale RSSM erau fragmentare și se limitau practic în exclusivitate doar la contacte culturale episodice cu România (cu foarte mici excepții). În 1955 contactele internaționale ale republicii cu alte țări (inclusiv cu țările capitaliste) brusc se extind, incluzând Bulgaria, Republica Democrată Germană, Republica Cehoslovacă și chiar Jamaica. Circumstanțele care au stimulat relațiile internaționale ale Moldovei în această perioadă rămân încă nestudiate, motiv din care nu putem prezenta explicația acestora. Însă, putem constata că relațiile internaționale ale Moldovei, care înainte purtau un caracter doar „cultural”, se largesc esențial. Conducătorii republicii devin atrași în soluționarea problemelor politice de nivel internațional și a celor diplomatice. Prin aceasta ei încep a conștientiza rolul lor: de a reprezenta Moldova pe arena internațională, cu toate că în perioada sovietică acest rol rămânea unul decorativ. Totuși, extinderea relațiilor cu alte țări a determinat largirea împuternicirilor republicilor unionale, proces inițiat în 1957.

Referințe:

1. Șevcenco R. Relațiile internaționale ale RSS Moldovenești (1945-1955) // Studia Universitatis. Seria „Științe Umanistice”. - Chișinău: CEP USM, 2009, nr.4 (24), p.40-42.
2. Советская Молдавия, 1953, 17 мая, 6 июня.
3. Șevcenco R. Viața politică în RSS Moldovenească (1944-1961). - Chișinău: Pontos, 2007, p.194.
4. Советская Молдавия, 1953, 17, 20, 24 мая.
5. Ibidem, 1953, 19, 24 мая, 6 июня.
6. Ibidem, 1953, 9 июня.
7. Ibidem, 1953, 24 мая.
8. Ibidem, 1953, 19 мая.
9. Ibidem, 1954, 16 ноября.
10. Ibidem, 1954, 14, 19 августа.
11. Ibidem, 1955, 13 октября.
12. Ibidem.
13. Ibidem, 1955, 5 ноября, 18 декабря.
14. Ibidem, 1955, 13 декабря.
15. Ibidem, 1955, 26, 29 ноября.
16. Moldova Socialistă, 1955, 4 noiembrie.
17. Советская Молдавия, 1955, 20 декабря.
18. Ibidem, 1955, 26 ноября, 3 декабря.
19. Ibidem, 1955, 11 августа.
20. Moldova Socialistă, 1955, 1 noiembrie.
21. Советская Молдавия, 1955, 3, 7, 12-13, 15-16, 18 ноября; 31 декабря.
22. Ibidem, 1955, 26 ноября.
23. Ibidem, 1955, 26-27 ноября.
24. Ibidem, 1955, 30 ноября.
25. Ibidem, 1955, 1, 3 декабря.
26. Ibidem, 1955, 8 декабря.
27. Ibidem, 1955, 9-11, 14-15 декабря.
28. Ibidem, 1955, 1 декабря.